

Sosyal Medya Ahlakı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020

Kitap
Tanıtımı
Book
Review

Hasan ERYILMAZ

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Hadis Bilim Dalı
Ph.D. Student, Ankara University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Department of Hadith
Ankara, Turkey

✉ hasaneryilmaz85@gmail.com <https://orcid.org/0000-0001-5343-6981>

Yazar
Author

Eryılmaz, Hasan Adı. "Komisyon, *Sosyal Medya Ahlakı*". *Tevilat* 2/1 (2021), 133-139. <https://doi.org/10.53352/tevilat.959058>

Atıf
Cite as

Received / Geliş Tarihi: 2021-06-28
Accepted / Kabul Tarihi: 2021-08-26

ISSN: 2687-4849 e-ISSN: 2757-654X
www.tevilat.com

Bilgi
Info

Fıtratı gereği sosyal bir çevrede yaşamaya meyilli olan insan, bu ihtiyacını, içerisinde bulunduğumuz çağa kadar geleneksel yöntemlerle ve mekâna bağımlı olarak karşılamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte söz konusu ihtiyacı karşılama yöntemleri, farklı iletişim kanalları ile zaman ve mekân kavramlarından bağımsız olarak daha hızlı ve sınırlılıklarından kurtulmuş bir hale dönüşmüştür. Özellikle internetin keşfedilmesini takip eden birkaç on yıllık süreç, sosyal medya platformlarının insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olmasını da beraberinde getirmiştir. İnsanın iletişim dünyasındaki bu köklü yenilenme birtakım kolaylıklar ve geleneğe göre daha geniş imkanlar sağlanmasına karşın kontrolü neredeyse imkânsız yüksek tesirli bir gücün de

doğmasına sebep olmuştur. Bahsettiğimiz bu sorun, fikir çevrelerince tespit edildikten sonra sosyal medyanın yıkıcı etkilerini en aza indirmek, toplumda bu gibi mecraların üzerinde algı yürüttüğü, amaçsız, hedefsiz, birikimsiz, hayatta karşılığı olmayan ve kendini gerçekleştirememiş sahte profillerin temayüz etmesini önlemek adına bir çaba içerisinde girilmiştir. İşte tanıtımını yapmış olduğumuz bu kitap da bahsettiğimiz kaygıdan dolayı harekete geçmiş, şuurlu ve istekli bir camianın sosyal medya kanalıyla gelen olumsuz tesirlerin açtığı yaralara küçücük bile olsa merhem olması niyetiyle kaleme aldığı içten bir endişenin tecessüm etmiş halidir.

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu bağlamda hem kendi cinsinden yaratılmışlarla hem de farklı türden mahlukatla ilişki kurabilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de meleklerin peygamberlerle temas halinde olduğu, müminlerin affı için münacatta bulunduğu, harp esnasında Allah'ın nusretinin onların eliyle vücut bulduğu haber verilmektedir. Yine bazı ayetlerde insanların cinlerle, cinlerin insanlarla temas kurabildiği, yaratıcısı Allah olduğu için bütün hayvanların saygıyı hak ettiği ve kâinata canlı cansız tüm varlıkların Allah'ı tesbih ettiği belirtilerek insanoğlunun onlara karşı sorumlu oldukları hatırlatılmıştır. (s. 23) Öte yandan Hz. Peygamber'in tabiatla yapıcı ilişkiler kurmayı teşvik eden, bitki ve hayvanlara yönelik daima merhamet nazarı ile bakmayı telkin eden geniş bir ekolojik sünnet bakiyesi de hadisler kanalı ile bizlere intikal ettirilmiştir. (s. 24) Ayet ve hadislerle önemi vurgulanan bu nizamnâme Müslümanca yaşamayı ilke edinmiş her bireyin kendisinin dışında gerek canlı gerekse cansız varlıklarla ilişkisinde onun nirengi noktası olmuştur. Ancak, adına "dijital çağ", "sosyal medya çağı" veya "İnternet asrı" denilen zaman diliminin gelmesiyle birlikte tarihsel süreçten gelen din ve kültürün şekillendirdiği geleneksel yöntemler, telgraf, telefon ve internetin icadı ile ciddi bir başkalaşma yaşamıştır. Günümüzde söz konusu başkalaşmanın temayüz ettiği en yaygın araç hiç kuşkusuz 4.2 milyar insanın kullandığı sosyal medya mecrası olmuştur.¹ Onun bu denli revaç bulmasında zamana ve mekana bağımlı olmadan hızlı ve kolay bir şekilde iletişim kurulabilmesi, dinî ve kültürel çevreden kaynaklanan bir takım sınırlılıklardan muaf olunması, düşünce ve savunuların geniş kitlelere doğrudan ulaştırılması yahut farklı kimlikler altında hukukî sorumluluğun kolayca bertaraf edilmesi gibi pek çok gerekçenin katkısı olduğu söylenebilir. Ancak söz konusu bu kolaylık ve imkanların sağlanmasıyla beraber, onun kul hakkını ihlal eden, tesettür ve mahremiyeti yok sayan, toplumda fitne, ifsat ve gösterişi yaygınlaştıran, dünya hayatının gayesini unutturarak sınırlı insan ömrünü başkalarının beğenisine endekslemiş bir tipoloji üreten, insanî ve ahlakî birtakım risklere de çanak tuttuğunu gözden kaçırmamak gerekir. Bu sebeple internetin yıkıcı etkilerinden kurtulmak ancak hayata dokunan ve yapıcı bir eğitim, bilinçlendirme ve rehberlik çalışmaları ile elde edilecek farkındalık, zinde bir algı ve güçlü bir izan ile mümkün olacaktır.

Tanıtımını yaptığımız bu eser de yukarıda zikri geçen gerekçelerden ötürü sosyal medyanın bizlere sağlamış olduğu güzel nimetlerden yararlanırken Allah'ın dininin insana lütfettiği en yüksek paye olan İslâm ahlakının sanal dünyada tezahürü olarak niteleyebileceğimiz sosyal medya ahlakının

¹ <https://dijilopedi.com/2021-dunya-internet-sosyal-medya-ve-mobil-kullanim-istatistikleri/>.

oluşmasına dair yüksek bir katkı sunma maksadıyla kaleme alınmıştır. Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş imzalı bir önsöz ile konuya giriş yapan eser, sosyal medya platformlarının insan hayatı üzerindeki sosyo-kültürel, dinî etki ve yan etkileri farklı cenahlardan ele alan yedi kısa makale içermektedir. Şimdi kısa kısa bu makalelere değinelim.

“Müslümanın Sosyal Medya Ahlakı”

Soner Duman'ın kaleminden çıkan makale, dijital çağ teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişmesi sürecinde insan hayatından neleri değiştirdiğini birkaç maddeyle özetlemeye çalışmıştır. Buna göre a) İnternet, reel olan insanî ilişkileri fiziksel mekândan bağımsızlaştırarak sanal hale dönüştürmüştür. b) Bu dönüşümden günlük hayatta kullandığımız kavram ve ifadeler de nasibini almıştır. Söz gelimi sevinç ve hüznler reel olarak yaşanmaktan çıkarak emojiiler tarafından ifade edilen sanal gerçekliklere dönüşmüştür. c) İnternet, bilgi akışını çok daha hızlı bir hale getirmekle birlikte bilgi kirliliğine de neden olmuştur. Bu sebeple doğru ve yanlışın, iyi ve kötünün birbirinden ayrılması oldukça zorlaşmıştır.

Gençlerin sanal dünyanın olumsuz etkilerinden korunması için birtakım tedbirleri zorunlu gören Duman, makalenin ana omurgasını Kur'ân ve sünnetin çizdiği genel ahlak ilkelerine dayanan ve sosyal medyaya uyarlanabilecek birkaç kıstas üzerine bina etmiştir. Buna göre, başka bir takım ilke ve umdelerden söz edilebilmekle birlikte bütün sosyal medya kullanıcıları şu yedi hususta dikkatli olmaya davet edilmektedir: Sosyal medyada dine ilişkin verilen bilgilerin kaynağını araştırmak, İslam inanç ve ahlakına aykırı ortam ve faaliyetlerden uzak durmak, kul hakkına saygı göstermek, tesettür ve mahremiyete riayet etmek, toplumsal birlik ve beraberliği bozacak faaliyetlerden uzak durmak, gösteriş yapmamak, sosyal medyada geçen zamandan ötürü dini ve dünyevi sorumlulukları aksatmamak.

Kanaatimizce her biri birbirinden kıymetli olmakla birlikte özellikle dinin değerlerine mugayir yazı, resim, video paylaşmak yahut bunları paylaşanlarla arkadaşlık kurma konusunda yapılan ikaz, müminin farkında olmadan imanını tehlikeye sokabilecek önemli bir tehdiye karşı uyarılar içerdiği için öncelikle dikkate alınmalıdır. Yine böylesi güncel bir problemin “Kişi arkadaşının dini üzeredir”² hadisi ile vuzuha kavuşturulması, hadislerin çağlar ötesinden uzanarak dijital çağın sorunlarına çözüm üretebilecek bir vizyona sahip olduğu mesajını vermesi bakımından önem arz etmektedir.

Yazarın ilgi çeken ve hayata dokunan bu gibi örneklemelerinin yanı sıra herhangi bir akademik kaygı gütmeksizin lise hatta ortaokul öğrencilerinin rahatlıkla okuyabilecek bir üslup kullanması makaleye ayrıca bir değer katmaktadır.

² Tirmizî, “Zühd”, 45; Ebu Dâvud, “Edeb”, 19.

“Ahlak ve Hukuk Ekseninde Sosyal Medya”

Sosyal medya mefhumunun, dijital sosyallik, hukuk ve ahlak cihetlerinden ele alındığı Makale, Selçuk İslami İlimler Fakültesi öğretim üyesi M. Raşit Akpınar tarafından kaleme alınmıştır. İnsan sosyalliğinin ne denli geniş bir kapasiteye sahip olduğu çeşitli örneklemelerle izah edilerek konuya giriş yapılan makalede, ayetler üzerinden getirilen misaller ile insanın insan, melek, cin ve hayvanlarla ilişki kurabileceği ifade edilmiştir. İnsan sosyalliğinin başka bir tezahürü olan insan-doğa ilişkisi de hadisler üzerinden ekolojik sünnet (s. 24) vurgusu yapılarak hatırlanmıştır. İnsana ait bu sosyalliğin çevrim içi ağlarda farklı bir formata büründüğüne temas eden Akpınar, sosyal medyanın işlevi, kapasitesi ve kullanıldığı platformlar gibi konulara da olumlu veya olumsuz bir yargıya yer vermeden değinmektedir. Makalenin gelişme bölümü olarak nitelendirilebileceğimiz üçüncü ve dördüncü bölümler ise sanal ortamlarda işlenen suçların bütün dünyada hukukî bir takım sorumluluk ve yaptırımları gerektirdiği konusunda farkındalık ve arayıştan söz etmektedir. Aynı şekilde modern hukuk sistemlerinin sahte hesap, hesap hırsızlığı, itibar suikastı ve haksız linç gibi problemlerin çözüm yollarında karşılaştığı ve çözümsüzlüğü neredeyse kaçınılmaz kılan teknik sorunlar, bu kısımda ciddi bir emek ve araştırmanın tezahürü olan üst ve didaktik bir dille aktarılmıştır.

Son bölümde ise yazar, sosyal medya üzerinden işlenen suçlar ve çağdaş hukuk mükteşebatının mezkûr suçlar karşısındaki yetersizliğini tafsilatlı örneklemelerle perçinlerken durumun ancak bu mecralarda daha geniş bir literatüre sahip olan fıkıh, örf ve adetlerin referansı ile oluşturulacak vicdanî ve ahlâkî bir boyut ile kotarılabilceğini ifade etmektedir.

“Dindarlık, Sosyal Medya Dindarlığı ve Din İstismarı: Bir Arka Plan Çözümlemesi”

Yazar Mehmet Akgül, bu makalede yirmi birinci yüzyılla birlikte teknolojik gelişmelerin fitilini ateşlediği sosyo-kültürel değişimlerin felsefî altyapısını irdelemeyi amaç edinmiştir. Ona göre değişim kaçınılmazdır. Bu bağlamda yalnızca teknolojinin ilerlemesini talep etmek ama hiçbir manevî değişime maruz kalmama ideası gerçekleşmesi mümkün olmayan ciddi bir yanılmasadan ibarettir. Bununla beraber teknolojinin yıkıcı etkilerine büsbütün teslim olmayı da reddeden Akgül, bu enerjinin kısmi de olsa yönlendirilebilme imkânı sunabileceği gerekçesiyle meseleyi bilim-felsefe sathında tartışmaya davet etmektedir.

Süreci ontolojik açıdan tahlil eden yazar, özetle şu kurguyu yapmaktadır: Geçmişte bilginin kaynağına ilişkin Logos’un temsil ettiği akıl ve tanrıyı merkez alan anlayış ile Eros’la özdeşleşen arzu, istek ve şehvet gibi güçlü duyguların şekillendirdiği anlayış olmak üzere iki ana damar bulunmaktadır. Bunlardan ilki otorite ve kitap gibi unsurların rehberliğinde işitme duyusunu merkeze alarak hakikati ve mutlak doğruyu ararken, Eros’un temsil ettiği diğer grup ise iktidar ve çıkar hırsının şekillendirdiği ve herhangi bir kutsal ya da hakikat kaygısı bulunmayan bir dünya görüşü öngörmektedir. Bu ikinci görüş Rönesans’a eşlik eden Hümanizm hareketiyle birlikte görme duyusu üzerinden

otorite ve kitaba dayalı bilgiyi reddeden, araştırmacı bir anlayışa evirilmiştir. İşte sosyal medya, dũnyayı anlama ¼zerine kurgulanmış bu hareketin asrımızda kendisine yaraşır bir toplumsallık ve din inşa etme arayışını işlevsel hale getirmenin bir aşaması olarak gelişmiştir. Bu sayede serbest piyasa mantığındaki gibi k¼resel pazarda her çeşit ve kalitede bilgi ve g¼r¼ř¼n sergilenmesi m¼mk¼n olmaktadır. Sonuç olarak insanlık sosyal medya enstr¼manlarında yer alan dinle ilgili her t¼rl¼ bilginin çoğalması ile dine dair teredd¼tler yaşayacak, sahih inanç ve doğruluk meselesi s¼rekli g¼ndemde kalacak ve dinlerin kutsal atfettikleri inanç, değer ve semboller eleştiri malzemesi yapılacaktır. B¼t¼n bunlara karşılık olarak da din¼ çevrelerde radikallik y¼kseliře gececektir.

Birkaç c¼mle ile tasvir etmeye çalıştığımız bu g¼cl¼ kurgu ile yazar sosyal medyanın tarihi ve ¼ng¼rd¼ę¼ gelecek ile ufuk açıcı bilgiler vermekle birlikte sorunun ¼z¼m¼ne ilişkin ikna edici bir ¼neri sunmamaktadır. ¼te yandan felsefi bir d¼zlem olmasından ¼t¼r¼ savın, idraki çaba gerektiren bir metin ile deklare edilmesi tarafımızca anlaşılabilirken, s¼rekli eğik çizgilerle (/) verilen yan anlamların c¼mle b¼t¼nl¼ę¼n¼ bozması ve sekiz satıra kadar çıkan uzun c¼mlelerin bir eksiklik olduğu izahtan varestedir.

“Sosyal Medya ve D¼n¼řen Mahremiyet Algımız”

Sosyal medya platformları ¼zerinden hayatın b¼t¼n evrelerinde ilgili ilgisiz işşa edilen ¼zel hayata dair kare, video, konum vs. paylaşımlar, bu mecra ¼zerinden mahremiyet olgusunu bir kez daha tartışma ihtiyaını doğurmuştur. Bu ihtiyaı fark eden Erciyes İlahiyat Fak¼ltesi ¼ęretim ¼yesi Metin Eken, ¼ b¼l¼mden m¼teřekkil bir yazı ile okurların karşısına çıkmaktadır. Makalenin birinci b¼l¼m¼nde Eken, Mahremiyet kavramını İslam¼ değerler muvacesinden ele alarak onun nasıl bir anlam ve duygu çerçevesine oturtulduğunu tespit etmeye çalışmıştır. Yazar, mahremiyet kelimesinin uzun uzun s¼zl¼k anlamı ve t¼revleri ¼zerinde durduktan sonra başka dillerde karşılık gelebilecek kelimeler ile kıyaslama yoluna gitmiş ve olgunun İslam¼ k¼lt¼r¼n kazandırdığı benzeri hiçbir toplumda bulunmayan ¼st¼n bir erdem olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Makalenin ikinci b¼l¼m¼ ise, mahremiyet anlayışımızı şekillendiren varoluşsal boyuta ve toplumsal değişme unsurlarına tahsis edilmiştir. Buna g¼re memba İslam¼ ¼ęretisi olan mahremiyet algısı, toplumsal yaşamın farklı d¼zlem ve şartları altında birbirinden bağımsız şekiller alabilmiştir. Ancak teknolojinin ilerlemesine bağımlı olarak gelişen teknik olanaklar, mahremiyet meselesini bir evin, mahallenin ya da bir inancın m¼řahhas problemi olmaktan çıkararak k¼resel ve k¼lt¼rel bir problem haline d¼n¼řt¼rm¼řt¼r.

Sonuç b¼l¼m¼nde ise yazar, mahremiyetle ilgili sıraladığı sorunların ¼z¼m yolunda en b¼y¼k engelin din¼ hassasiyetleri y¼ksek kesimin ona y¼nelik doğru bir kıymetlendirme yapamayarak onu b¼t¼n değerlerden arınmış salt bir teknolojik araç olarak g¼rmesine bağlamaktadır. Son tahlilde mahremiyet algısının g¼r¼n¼r/beğenilir olma etrafında şekillenerek varoluş yanılısamasına sebep olduğu ve bu mahremiyeti sağlayan mesafe ve sınırların anlamını yitirdiği ifade edilmiştir.

Mahremiyet kavramının yaygın algısı hakkındaki tüm bu olumsuz tespitler yanında yazar konunun İslâm'ın bir Müslümana yüklediği ahlâkî sorumluluk muvacehesinden algılanmasını problemin tek çözüm yolu olarak sunmaktadır.

“Dijital Kimlikler ve Dönüşen İnsanî İlişkilerimiz”

Dijital dönüşümün birey sathında etkisi üzerinden ele alındığı bu makalede Mustafa Derviş Dereli, bizleri insanoğlunun sahip olabileceği birbirinden farklı kimlik türleri hakkında bilgilendirmektedir. Makalede bu kimlik türleri arasından özellikle modern zamanların bir ürünü addedilen dijital kimlik üzerinde durulmuş, onun bireyin asıl kimliği ile uzlaşmadığı durumlarda sahibini yanlış ve yakışsız işlere karşı cesaretlendirme riski vurgulanmıştır. Bu sebeple yazar, sosyal medya kullanıcılarını benzer bütün platformlara hadislerde geçen “Ameller niyetlere göredir” ve “ihsan” ilkeleri penceresinden bakmaya davet ederken, gündelik hayatta kaçındığımız günah fillerden bu sahada da kaçınma konusunda bilinçli olmaya davet etmektedir. (s. 66)

“Sosyal Medyada Bilgi Ahlakı”

Balıkesir İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Recep Emin Gül'ün kaleminden çıkan makale, hem genç okurların anlayabileceği sadelik hem de akademik düzlemde karşılık bulabilecek bir üslupla yazılmıştır.

Modern çağda bilgiye ulaşmak hızlı ve kolay bir hal almıştır. Bilginin bu denli kolay ulaşılabilir olması özellikle en etkili iletişim aracı olan sosyal medya sunucularında birtakım risklere gebe olabilmektedir. “Sosyal medyada altına Hadis-i Şerif, Hz. Peygamber, Kutsî Hadis, Buhârî vb. ifadeler yazılarak paylaşılan her metin hadis değildir” mottosu ile servis edilen makalede başta hadis üzerinden dinî metinler olmak üzere bilim, sanat, siyaset vb. gibi alanlarda hızlı ve kontrolsüz yayılan yanlış bilginin kaos ve kargaşa oluşturabileceği ihtimaline dikkat çekilmektedir. Metinde aynı şekilde “Sosyal Medyada Kişilik Haklarına Saygı” başlığı altında özel hayatın gizliliği, kusurların örtülmesi, zandan ve gıybetten kaçınmak, üçüncü şahıslar hakkındaki ithamları araştırmadan yargılamamak gibi beşerî ilişkileri domine eden ahlâkî kuralların sanal dünyada da gözden kaçırılmaması gerektiği hatırlatılmıştır.

“Çocuklarımıza ve Gençlerimize Sosyal Medya Ahlakı Kazandırmak”

Kitabın son bölümünde karşımıza çıkan makale, ahlak kavramının tanımı ve neliği ile konuya giriş yaptıktan sonra bu kavramın günlük hayat ve sanal dünyadaki işlevlerine değinir. Metaforik bir üslup ve zenginleştirilmiş örneklemelerle muhatabın içerisindeki anın yakalanmaya çalışıldığı makalede özellikle kendini gerçekleştirememiş ve hayatı anlamlandırma sorunu yaşayan gençlerin, gerekli ahlâkî kazanımları edinmediği takdirde sosyal medyayı bir kurtarıcı olarak görme ve kendisi için büyük bir yıkımı tetikleyebilme ihtimali üzerinde durulmaktadır. Makalenin sonuç kısmında ise buraya kadar çizilen

risk manzarasına karşı henüz sosyal medya ile tanışmayan genç kardeşlerimizin anne-baba nezaretinde hayata İslâmî bir şuurla hazırlanması salık verilmektedir.

Kuşkusuz sorunumuz büyüktür. İnternet çağı belli odakların kontrolünde fikirlerimize yön vermeye çalışan güçlü bir akım olarak hayatımızda yer almaktadır. Yukarıda zikrettiğimiz her bir makale de bizleri bu güçlü ve yıkıcı akıma karşı sahip olduğumuz değerlerden taviz vermeyerek Müslümanca yaşama ideasını mümkün kılacak tavsiyelere yer verilmektedir. Söz konusu tavsiyeler ise, genelde internetin zararlı etkilerine karşı dikkatli ve hassas olmayı telkin ederken birey üzerinden bir farkındalık vurgusu yapmaktadır. Oysaki bir birey, ne kadar hassas, dikkatli yahut farkındalık sahibi olursa olsun, internet ve sosyal medya kullanmaya devam ettiği müddetçe haram ve çirkin içeriklerin nesnesi olmaya devam edecektir. Çünkü söz konusu içerikler hayatın olağan akışı içerisinde helal ve meşrû unsurların içerisine sinsice yerleştirilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle tanıtımını yaptığımız eserde mevzu bahis hatırlatmaların yanı sıra daha kapsamlı ve çözüm odaklı tavsiye ve temennilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bize göre hayatı her açıdan kuşatan ve insanın bütün gündemini şekillendiren, üstelik kontrolü bizde olmayan bir yöneltme ve algı müessesesi üzerinde, bireyin ötesinde kurumların ve hatta devletlerin kafa yorması zaruriyet arz etmektedir. Örneğin ülkemizin milli savunma, ulaştırma, sağlık ve uzay teknolojileri gibi pek çok alanda sahip olduğu millilik ve yerlilik kaygısı bilhassa sosyal medya ve diğer tüm dijital platformlar üzerinde de görünmek zorundadır. Çünkü serverları ülkemizde olan ve Türk/Müslüman mühendisler tarafından geliştirilmiş bir sosyal medya sunucusu, kontrolü imkânsız görülen bir alanda Türk-Müslüman örf ve ananelerine uygun sosyalleşme imkanını bizlere sunabilir.

Öte yandan ilgi çekici video içerikleri ile milyonlarca insan, fenomen bir youtuber üzerinden çoğu zaman İslâmî olmayan rotalara kolaylıkla çekilebilmekte ve ahlâkî değer yargılarından uzak bir hayata özendirilebilmektedir. Bu durum karşısında yanlış doğruya, batılı hakka, zararlıyı faydalıya tebdil edecek ve Müslümanın yaşantısında oluşturulmaya çalışılan olumsuz algıyı boşa çıkaracak video içeriği sağlayan kişi ve kurumlara yadsınamaz bir ihtiyaç duyulmaktadır. Her ne kadar bu kapsamda Diyanet işleri başkanlığı bünyesinde “Dijital Yayınlar Daire Başkanlığı” kurulması, ihtiyacın karşılanmasına yönelik atılan küçük bir adım olarak bizleri sevindirirse de yeterli hacme ve etkiye ulaşmak için zamana ve daha fazla gayrete ihtiyaç duymaktadır.

Ayrıca çerçevesi çizilen problemler ile birey, toplum ve devlet sathında öne sürülen çözüm önerilerinin hadis literatürümüzde “tergîb ve terhib” olarak isimlendirilen bir müktesebat bağlamında değerlendirilerek kürsülerde ve hatta akademik çalışmalarda daha fazla vücut bulduğunu görmeyi arzulamaktayız.

